

УДК: 338.1

О. Г. Сокіл,

к. е. н., доцент кафедри обліку і оподаткування ТДАТУ, м. Мелітополь

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ЕКОНОМІЧНИХ ТА ОБЛІКОВИХ ТЕОРІЯХ

O. G. Sokil,

Ph.D., associate professor of department of account and taxation TSATU, Melitopol

CONCEPTUAL BASES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN ECONOMIC AND ACCOUNTING THEORIES

Сталий розвиток – це одна з найбільших проблем сучасного світу. Цією проблемою займаються світові лідери, їй присвячено багатотисячні урядові і міжурядові програми, вона багато років стоїть у перших рядках порядку денного найвпливовіших міжнародних організацій. Стаття присвячена вивченню становлення категорії сталий розвиток, як самостійного напрямку досліджень. На основі проведеного аналізу публікацій українських та закордонних вчених, визначено основні критерії тлумачення сталого розвитку на мікро- і макрорівнях. Запропоновано нове узагальнене твердження категорії сталого розвитку, як стратегія, спрямована на зміцнення конкурентних переваг підприємства, досяжних на основі технологічних інновацій, забезпечення можливості збільшення асортименту продукції та послуг, зниження виробничих витрат, а також здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім економічним, соціальним, екологічним, природно-кліматичним, фінансовим, політичним чинникам, адаптуватися до змінних умов виробництва, зберігаючи або покращуючи початкову рівновагу.

Sustainable development – it one of most problems of the modern world. World leaders are engaged in this problem, thousands governmental and intergovernmental programs are devoted it, it many years stands in the first lines of order-paper the most influential international organizations. The article is devoted the study of becoming of category sustainable development, as independent direction of researches. On the basis of the conducted analysis of publications of the Ukrainian and oversea scientists, certainly basic criteria of interpretation of sustainable development on mikro- and macrolevels. The new generalized category of sustainable development is offered, as strategy, directed on strengthening of competitive edges of enterprise, accessible on the basis of technological innovations, providing possibility increasing of products and services assortment, production cost reducing, and also ability, to resist internal and external economic, social, ecological, natural and climatic, financial, political factors, to adapt to the variables production, keeping or improving an initial equilibrium.

Ключові слова: сталий розвиток, економічне, соціальне, екологічне середовища.

Keywords: Sustainable development, economic, social, ecological environments.

Постановка проблеми. Сталий розвиток – це одна з найбільших проблем сучасного світу. Цією проблемою займаються світові лідери, їй присвячено багатотисячні урядові і міжурядові програми, вона багато років стоїть у перших рядках порядку денного найвпливовіших міжнародних організацій.

Під кінець минулого та на качану нинішнього століття Організація Об'єднаних Націй розгорнула наполегливу діяльність з цієї проблематики. Булі проведені такі важливі заходи, як всесвітні конференції, спеціальні сесії Генеральної Асамблеї ООН, зустрічі на найвищому рівні представників практично усіх країн світу. Проблема сталого розвитку перетворилася на важливу складову внутрішньої та зовнішньої політики багатьох держав на усіх континентах.

Про її наукову актуальність, а не лише політичну, свідчить те, як приділяється увага сталому розвитку у науковому середовищі. Проводяться наукові дослідження, виконуються та перекладаються різними мовами тисячі наукових робіт, монографій, навчальних посібників, проблемних статей і популярних брошур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зі зростанням інтенсивності та необхідності дослідження сталого розвитку, це поняття постійно доповнюється та вдосконалюється. Вагомий внесок у становлення терміну сталий розвиток здійснюють і українські вчені Жук В. М., Данилишин Б.М., Дорогунцов С. І., Федорищев А.Ф., Степанова В. Н., Трегобчук В. М., Буркинський Б.В., Саблук П. Т., Попова О. Л., Івахно А.Ю., Фоміна М. В., Морозова Г. С., Чайківський І.А. Активно досліджують проблематику сталого розвитку вчені інших країн : Кудашкина Ю.В., Торадо М. П., Банк В. Р., Лапигін Ю.Н., Кучерова Е.Н., Майкова С. Е., Косов Ю.В., Костанца Р., Фольке К., Коробкова З.В., Щеулин А.С., Кузнєцов О. Л., Левашов В. К.

Але у світі високого темпу науково-технічного, політичного, соціального та економічного прогресу питання вивчення сталого розвитку ніколи не втратить своєї актуальності. Тому дана стаття написана у продовження дослідження даної проблематики.

Постановка завдання. Удосконалити сутність категорії «Сталий розвиток» та виділити основні напрями застосування і становлення на мікро - та макрорівнях.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на досить довгий еволюційний процес, що характеризує становлення сучасного тлумачення терміну «сталий розвиток», це поняття залишається багатозначним. Його можна розглядати двояко:

1. Як поняття. Сталий розвиток – це зміни, що зберігають баланс-гармонію між, частинами системи, що змінюються, і відтворюючі їх певну ієрархію. У цьому словосполученні проблемно сприймається момент стійкості. Стійкість — це характеристика конструктивного розвитку, пов'язаного з самоускладненням систем, що не лише змінюють свої елементи, але що створюють в собі усі нові механізми гармонізації стосунків між елементами. Стійкість - це не збереження статус-кво, не форма консервації, а своєчасне виробництво відповідей на зміни, що йдуть, - визначення і затвердження міри взаємовпливу елементів з максимально можливою гарантією їх безпечного співіснування. Стійкість повинна забезпечувати збереження цілісності системи. Для.

забезпечення стійкого розвитку якої-небудь системи потрібне створення адекватних механізмів встановлення гармонійних зв'язків між її елементами.

2. Як екологічний концепт. На сьогодні відсутнє єдине розуміння змісту цього концепту. У даному контексті можна також привести декілька визначень цього терміну :

- сталий розвиток ґрунтується на моральному принципі рівності між генераціями, видами і групами (це явно виражає позицію екоцентризму);

- сталий розвиток — це економічне зростання і розвиток, які доповнюють один одного і не антагоністичні довкіллю і суспільству;

- сталий розвиток — це такий економічний розвиток, який не підриває природну базу для майбутніх поколінь і зростає з розрахунку на душу населення;

- сталий розвиток — це економічний розвиток, що забезпечує стійкість довкілля і стійке, постійне економічне зростання.

- сталий розвиток — це процес гармонізації людства і довкілля (тобто що приводить їх до гармонійної взаємодії);

- сталий розвиток — це еволюція, людини і біосфери, тобто таке взаємовідношення природи і суспільства, коли стратегія цивілізації потрібне повинна-бути узгоджена із стратегією природи [13].

Р. Костанца і К. Фольке виділяють три ієрархічно, взаємозв'язані, проблеми, з рішенням яких пов'язаний сталий розвиток [1]. Вони зводяться до підтримки:

1) стійкого масштабу економіки, який відповідав би її екологічній системі життєзабезпечення;

2) справедливого розподілу ресурсів і можливостей не лише у рамках нинішнього покоління людей, але також між нинішнім і майбутніми поколіннями, а також між людиною і іншими біологічними видами;

3) ефективного розподілу ресурсів в часі, який би адекватно враховував природний капітал.

Данилишин Б.М. трактує сталий розвиток як систему відносин суспільного виробництва, при якій досягається оптимальне співвідношення між економічним зростанням, нормалізацією якісного стану природного середовища, зростанням матеріальних і духовних потреб населення [3, с. 10]. З даним твердженням можна погодитись у розрізі абсолютно різних сфер діяльності суспільного виробництва. Для кожної сфери господарства існують свої пріоритети та рівні економічного, природного та екологічного становища.

Дорогунцов С. І. пов'язує сталий розвиток з «докорінною зміною функцій виробництва стосовно природного середовища» [4, с. 12] Тобто тим самим вказуючи, що організація повинна підлаштовуватись сама у змінному середовищі.

Степанов В. М. зазначає, що «...сталий розвиток передбачає процес виживання і відтворення генофонду нації, активізацію ролі кожної окремої людини у суспільстві, забезпечення його прав і свобод, збереження навколишнього природного середовища, формування умов для відновлення біосфери і її локальних екосистем, орієнтацію на зниження рівня антропогенного впливу на природне середовище і гармонізацію розвитку людини в природі» [12, с. 7]. При цьому виділяється головний суб'єкт впливу, як людина, що є основним вирішальним ланцюгом впливу на сталий розвиток суспільства. З іншої сторони Трегубчук В. М. визначає сталий розвиток як «розвиток продуктивних сил країни, спрямований на задоволення найважливіших життєвих

потреб не лише нинішнього, а й майбутніх поколінь з одночасним збереженням навколишнього природного середовища у сприятливому, з точки зору інтересів здоров'я людини, стані і постійним підтриманням у ньому динамічної екологічної рівноваги» [14, с. 60]. Трегобчук В. М. визначає основною метою сталого розвитку саме людину.

Третій міністр охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України Шевчук В. Я. визначає сталий розвиток для умов України « .. як процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення гарантованого задоволення принаймні мінімальних необхідних потреб усіх членів суспільства за умови збереження й поетапного відтворення цілісного навколишнього середовища. Забезпечення рівноваги між потенціалом природи і вимогами людей усіх поколінь». Головним акцентом цього трактування є першочергове поліпшення навколишнього середовища за мінімальних людських потреб. [16, с 25]

Інші автори пішли ще глибше виділивши проблематику сталого розвитку з різних точок зору :, «.. поняття «Сталий розвиток» включає в собі задоволення вимог розвитку в теперішньому часі з врахуванням максимального зниження (або ліквідації) загрози можливостям майбутніх поколінь задовольняти свої споживи» і «.. під категорією «Сталого розвитку» розуміють не просто розвиток, а динамічний самопідтримуючий розвиток у взаємозв'язку і взаємоприспосуванні всіх елементів розвитку — економічного, екологічного, соціального, політичного» [12, с. 12-13]. Тим самим розширивши «триєдину модель сталого розвитку» політичним елементом. Всі ці елементи були не раз описані різними вченими і науковцями. Деякі з них просто описували всі три елементи, а деякі доповнювали новими складовими.

Так, на думання П. Т. Саблука «.домінуючим чинником, що має вплив на рівні економічної ефективності, залишається обсяг (концентрація) виробництва і поклад від раціонального використання природно-економічних умов ефективність виробництва зростає до стабільно стійкого стану, що забезпечує довготривале розширене відтворення» [11] На основі попереднього твердження можна зробити висновок, що саме обсяг виробництва є вирішальним чинником сталості.

Попова О. Л. визначає сталий суспільний розвиток, як зміни, які відповідають інтересам більшості громадян, сприяючи підвищенню якості їх життя, у тому числі зростанню людських можливостей і безпеки, та дозволяють з упевненістю дивитись у майбутнє. [10]

Якщо робити проєкцію на позитивні зміни при сталому розвитку, то важливим є контрольованість та прогнозованість економічного зростання, що досягається за рахунок раціонального використання природно-ресурсного потенціалу, доступності ресурсів, підвищення продуктивності праці, забезпечення безпеки природних засобів та інше [5].

Деякі автори по своєму розуміють саме поняття і визначення сталого розвитку. Фоміна М. В. замінює і ототожнює поняття сталого розвитку з «Підтримуємим розвитком», при цьому наводиться визначення, як процес приведення економіки у стійко рівноважний стан з метою формування основи для сталого економічного розвитку [15]

Морозова Г. С. трактує поняття сталого розвитку як класичний приклад триєдиної системи: «... сталий розвиток означає збалансоване, зрівноважене (що не передає рівності показників) зростання як економічних, так і соціальних і екологічних параметрів постійними пропорційними темпами, забезпечуючи загальний прогрес суспільства в усіх його сферах» [9].

Чайківський І.А. визначає сутність сталого розвитку у спроможності за рахунок мобілізації своїх внутрішніх резервів створити таку раціональну структуру виробництва, яка б при прояві випадкових зовнішніх впливів сприяла пом'якшенню несприятливих наслідків і одержанню мінімальних відхилень від сформованої тенденції розвитку [18].

Коробкова З.В. відмічає, що по суті сталий розвиток — це новий тип громадського розвитку, при якому досягнення стабільного соціально-економічного стану в країні або регіоні, складаючи мету розвитку, в той же час – повинно створювати надійні передумови стійкого розвитку в довгостроковому майбутньому [6, 7].

Нині висувуються гіпотези, пов'язані з необхідністю встановлення взаємної; зв'язки між поширенням інновацій і стійким розвитком. Зокрема, окремими авторами висувається навіть похідний термін – сталий інноваційний розвиток.

Відповідно до представлення Щеулина А.С., визначення стійкого інноваційного розвитку повинне відповідати базовим фундаментальним принципам стійкого розвитку і ідеології економіки знань: по-перше, воно повинне знаходитися в «ноосферній площині», ґрунтуватися на знаннях, у тому числі, на знаннях про природу ресурсних обмежень і способи їх подолання; по-друге, — на розумінні неможливості забезпечення зростання потреб в знаннях без дотримання коеволюції суспільства і природи і досягнення розуміння балансу хаосу і порядку в реальних системах; по-третє, повинно містити базове поняття вимірності, що в даному випадку призводить до того, що повинен з'явитися синтез валових параметрів, виробництва (через стан території) і специфічних знань [17, с. 16.].

Такі автори, як Кузнецов О.Л., Мантатов В.В. і Сактоев В.Е., розкриваючи інноваційну модель стійкого розвитку, включили в неї три складових:

- інноваційну інфраструктуру;
- регіональну виробничу мережу використання результатів інноваційної діяльності;
- систему забезпечення якості життя (сферу послуг), яке одночасно являється і соціально орієнтованим замовником і споживачем нових технологій [8].

Така трикомпонентна модель має на увазі широкий розвиток інститутів ринку і інститутів громадянського суспільства, сприяючих збереженню національних традицій і формуванню менталітету стійкого розвитку. Інноваційна інфраструктура і регіональна виробнича мережа інтегруються в стратегічну територію стійкого розвитку.

А.С. Щеулиним пропонується виділення регіональних секторів стійкого розвитку. Регіональний сталий розвиток — це частина загальносвітового і загальнодержавного процесів, проблемно орієнтована: по-перше, на збереження цілісності держави як гаранта регіонального розвитку; по-друге, на забезпечення довготривалої перспективи по задоволенню основних потреб жителів, що проживають на території регіону [17].

Багато дослідників зводять сталий розвиток підприємства до його фінансової стійкості, що представляється помилковим і надмірно вузьким розумінням позначеної проблеми. Фінансова стійкість є базисом стійкого розвитку і в процесі оцінки потенціалу розвитку підприємства стає одним з ключових індикаторів можливості впровадження концепції стійкого розвитку в існуючу на підприємстві модель управління. Вважаємо, що сталий розвиток не слід зводити тільки до довгострокової фінансової стійкості, а слід виводити це поняття з системи комплексних показників, які характеризували б позиції підприємства, як частини соціального середовища, а також ілюстрували її екологічну політику.

Таким чином, нині, у сфері теоретичного знання про процеси стійкого розвитку умовно можна виділити три головні підходи в конструюванні моделей стійкого розвитку: ресурсний, біосферний, інтеграційний. Усі вони базуються на єдиному філософському і природничо-науковому фундаменті. Таке об'єднання наукових зусиль сталося після того, як у міру вивчення знань, що накопичилися до ХХ століття стало ясно, що ситуація на нашій планеті має складний характер у

розрізі нелінійних стосунків в системі «Людина - суспільство - природа», що вимагає комплексного аналізу та поєднання зусиль вчених різних спеціальностей.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Розглянута нами єдність трьох компонентів — економічного, екологічного і соціального — дає можливість гармонізації функціонування сільськогосподарського підприємства; а також забезпечує підприємству рівень трибічної підтримки. Так, відстеження економічних індикаторів дозволяє не допустити ситуацій банкрутства підприємства, екологічні індикатори дають можливість ефективно функціонувати у рамках довкілля підприємства, використовувати ресурси довкілля без нанесення їй шкоди, і нарешті, соціальні індикатори ілюструють відгук суспільства на політику, що проводиться підприємством, що дозволяє побудувати конструктивний діалог підприємства і суспільних мас. Сукупність названих заходів і індикаторів, що характеризують їх, дають підприємству можливість гармонійно розвиватися підтримуючи зв'язки із зовнішнім середовищем, що і є практичною реалізацією концепції сталого розвитку.

З попередньо сказаного, та на основі досягнень вітчизняних і закордонних вчених у сфері всебічного дослідження сталого розвитку, як категорії, нами було запропоновано удосконалене визначення сталого розвитку, що являє собою ні що інше, як стратегію, спрямовану на зміцнення конкурентних переваг, досяжних на основі технологічних інновацій, забезпечення можливості збільшення асортименту продукції та послуг, зниження виробничих витрат, а також здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім економічним, соціальним, екологічним, природно-кліматичним, фінансовим чинникам, адаптуватися до змінних умов виробництва, зберігаючи або покращуючи початкову рівновагу.

Виходячи з наведених тверджень постає необхідність у подальшому більш глибокому вивченні інституціональної теорії сталого розвитку, визначення та охарактеризування чинників його формування та впливу.

Список літератури.

1. Costanza R., Folke C. Ecological Economics and Sustainable Development. Paper prepared for the international Experts Meeting for the Operationalization of the Economics of Sustainability. Manila, Philippines. 1994. July 28-30.
2. Буркинський Б.В. Наукові основи формування концепції стійкого розвитку регіону : нові ідеї і рішення / [Б.В. Буркинський, В. Н. Степанов, С. К. Харичков, А.Д. Крисилів]. - Одеса, 1996. - 42 с. (препринт / НАН України, Інститут проблем ринку і економіко-екологічних досліджень, 96. Серія: Проблеми стійкого розвитку України).
3. Данилишин Б.М. Сталий розвиток в системі природно-ресурсних обмежень/ Б.М.Данилишин, Л.Б. Шостак. - К.: СОПС України НАНУ, 1999.- 367 с.
4. Дорогунцов С. Проблеми екологізації промисловості у регіональній політиці / С. Дорогунцов, А. Федорищева // Регіональна економіка. - 1998. - №1, - с. 12.
5. Івахно А.Ю. Соціально - економічний та екологічний сталий розвиток аграрної сфери України. автореф. дис. . к-та екон. наук: 08.00.03 / Івахно А.Ю.; ННЦ "Інститут аграрної економіки". - К., 2011. - 19 с.
6. Коробкова З.В. Економічний механізм стійкого розвитку підприємства в умовах зростаючої господарської глобалізації / З.В. Коробкова // Функціонування підприємств в російській економіці:

проблеми і рішення :, сб. науч. тр.; Під ред. В. В. Титова, В. Д. Марковой. - Новосибірськ: ІЗОППСО РАН, 2006. - С. 57-68.

7. Коробкова З.В. Сталий розвиток промислових підприємств в глобалізованій економіці / З.В. Коробкова // Вдосконалення інституціональних механізмів в промисловості: Сб. науч. тр.; Під ред. В. В. Титова, В. Д. Марковой. - Новосибірськ: ІЗОПП СОРАН, 2005.-С. 90-101.,

8. Кузнецов О. Л. Освіта і наука в цілях стійкого розвитку Байкальського регіону [Електронний ресурс] / О. Л. Кузнецов, В. В. Мантатов, В. Е. Сактоев. - 2009. - Режим доступу: <http://www.baikalcenter.ru/books/element.php?ID=1716>

9. Морозова Г. С. Економічний механізм сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. автореф. дис. . к-та екон. наук: 08.00.04 / Морозова Г. С. ; Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва. - Х., 2010. - 23 с.

10. Попова О. Л. Економічний механізм сталого розвитку аграрної сфери. автореф. дис. . д-ра екон. наук: 08.00.03 / Попова О. Л. ; Державна установа "Інститут економіки та прогнозування національної академії наук України". - К., 2009. - 42 с.

11. Саблук П. Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / П. Т. Саблук // Економіка АПК. - 2008. - № 4. - С. 19-37.

12. Степанов В.Н. Стратегія стійкого розвитку території. / Під ред. В. Н.Степанова. - Одеса: ИПРЭИ НАН України, 2001. - 140 с.

13. Томялойц Л. Сталий розвиток: суперечність основних підходів [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ecoethics.ru/neobhodimost-v-strogoy-ohrane-krupnyih-uchastkov-evropeyskih-lesov/>

14. Трегобчук В. М. Регіональні аспекти екологічної політики та переходу на модель сталого й екологічнобезпечного розвитку/ В. М. Трегобчук // Національні і регіональні особливості реформування соціально-економічних відносин і регулювання екологічних процесів в Україні та Польщі. - К.: Ін-т економіки НААН України, 1997. - С. 34-68.

15. Фоміна М. В. Сталий розвиток економіки в умовах глобалізації: теорія і методологія. автореф. дис. . д-ра екон. наук: 08.00.01 / Фоміна М. В. ; Донецький національний університет. - Д., 2010. - 34 с.

16. Шевчук В.Я. Сталий розвиток і економіка природовідтворення: Монографія / В.Г.Сахаєв, В.Я.Шевчук. – К.: Геопринт, 2004. – 214 с.

17. Щеулін А.С. Сталий інноваційний регіональний розвиток як науково-прикладний напрям / А.С. Щеулін // Сталий розвиток. Наука і Практика. - 2004. - №2. - С. 16.

18. Чайківський І.А. Механізми забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств / Чайківський І.А. // Нак.-вир. журнал Інноваційна економіка. - 2014. - №6(55). - С. 108-114

References.

1. Costanza, R. and Folke, C. (1994), "Ecological Economics and Sustainable Development", The International Experts Meeting for the Operationalization of the Economics of Sustainability, Manila, Philippines, July 28-30.

2. Burkynskij, B.V. Stepanov, V. N. Kharychkov, S. K. and Krysylov, A.D. (1996), *Naukovi osnovy formuvannia kontseptsii stijkoho rozvytku rehionu: novi idei i rishennia* [Scientific basis of forming a concept of sustainable development in the region: new ideas and solutions], NAN Ukrainy, Odesa, Ukraine.
3. Danylyshyn, B.M. (1999), *Stal'nyj rozvytok v systemi pryrodno-resursnykh obmezhen'* [Sustainable development in the system of natural resource constraints], SOPS Ukrainy NANU, Kiev, Ukraine.
4. Dorohuntsov, S. and Fedoryscheva, A. (1998), "Problems greening of industry in the regional policy", *Rehional'na ekonomika*, vol 1, p 12.
5. Ivakhno, A.Yu. (2011), "Socio - economic and environmental sustainability of agricultural sector of Ukraine", Ph.D. Thesis, economy and national economy management, NNTs Instytut ahrarnoi ekonomiky, Kyiv, Ukraine.
6. Korobkova, Z.V. (2006), "Economic mechanism of sustainable development of enterprises of increasing economic globalization", *Funktsionuvannia pidprijemstv v rosijs'kij ekonomitsi: problemy i rishennia* [The functioning of enterprises in the Russian economy: problems and solutions], YEOPPSO RAN, Novosybirsk, Russia, pp. 57-68.
7. Korobkova, Z.V. (2005), "Sustainable industrial enterprises in the global economy", *Vdoskonalennia instytutsional'nykh mekhanizmiv v promyslovosti* [Improvement of institutional mechanisms in the industry], YEOPPSO RAN, Novosybirsk, Russia, pp.90-101.
8. Kuznietsov, O. L. (2009), "Education and science for sustainable development of the Baikal region", available at: <http://www.baikalcenter.ru/books/element.php?ID=1716> (Accessed September 22, 2016).
9. Morozova, H. S. (2010) "The economic mechanism of sustainable development of agricultural enterprises", Ph.D. Thesis, Economy and enterprises' management (after the types of economic activity), Kharkiv national agrarian university named after V. V. Dokuchayev, Kharkiv, Ukraine.
10. Popova, O. L. (2009) "The economic mechanism of sustainable development of agrarian sphere", Ph.D. Thesis, Economy and national economy management, Institute for Economics and Forecasting Ukrainian National Academy of Science, Kiev, Ukraine.
11. Sabluk, P. T. (2008), "Problems of return on agricultural production in Ukraine in the post-industrial period", *Ekonomika APK*, vol. 4, pp. 19-37.
12. Stepanov, V.N. (2001), *Stratehiia stijkoho rozvytku terytorii* [The strategy of sustainable development of the territory], YPREY NAN Ukrainy, Odesa, Ukraine.
13. Tomialojts, L. (2015), "Sustainable development: the contradiction basic approaches", available at: <http://ecoethics.ru/neobhodimost-v-strogoy-ohrane-krupnyih-uchastkov-evropeyskih-lesov/> (Accessed September 22, 2016).
14. Trehobchuk, V. M. (1997), "Regional aspects of environmental policy and the transition to a model of sustainable development and ecologically", *Natsional'ni i rehional'ni osoblyvosti reformuvannia sotsial'no-ekonomichnykh vidnosyn i rehuliuвання ekolohichnykh protsesiv v Ukraini ta Pol'schi* [National and regional features of reforming social and economic relations and regulation of environmental processes in Ukraine and Poland], VII ukr.-pol. nauk. seminar [VII Ukrainian-Poland science seminar], Odessa, Ukraine, pp.34-68.

15. Fomina, M.V. (2010), "Sustainable development in a globalizing economy: theory and methodology", Ph.D. Thesis, Economic Theory and History of Economic Thought, Donetsk national university, Donetsk, Ukraine.
16. Shevchuk, V.Ya. and Sakhaiev, V.H. (2004), Stalyj rozvytok i ekonomika pryrodovidtvorennia [Sustainable development and economy of nature reproduction], Heoprynt, Kiev, Ukraine.
17. Scheulyn, A.S. (2004), "Sustainable development as an innovative regional scientific and applied direction", Stalyj rozvytok. Nauka i Praktyka, vol 2, p.16.
18. Chajkivs'kyj, I.A. (2014), "Mechanisms for providing sustainable development of agricultural enterprises", Nak.-vyr. zhurnal Innovatsijna ekonomika, vol 6 (55), pp. 108-114.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2016 р.